

KOREYS TILIDA TIBBIYOTGA OID TERMINLAR TAHLILI

*Obruyeva M. J - Samarqand davlat
chet tillar instituti magistranti*

*Kamarova M. U - Samarqand davlat
chet tillar instituti koreys tili o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqola birinchi marta o'tkazilgan o'zbek va koreys tilshunosligi shakllanishni tavsiflaydi. Koreya tilining Janubiy Koreya versiyasining tibbiy atama tizimi tillararo o'zaro ta'sir natijasida til, leksik-tibbiy shakllanishining semantik va tarkibiy xususiyatlari fonetik, morfologik va leksik-sintaktik atamalar, darajalar, sinonimiya va metaforizatsiyaga boyligini o'rganadi ma'lum bir tilda yangi atamalarni shakllantirish usullarini ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar va iboralar: 의학 용어, anatomik-gistologik, tibbiyot, ko'rikdan o'tkazish.

Birinchi tibbiy terminologiya Koreya tibbiyot assotsiatsiyasi tomonidan 1977-yilda Koreyada nashr etilgan. O'shandan beri tibbiyot terminologiyasining yana 4 ta nashri chop etildi. Oxirgi, 5-nashri 2009-yilda nashr etilgan. Bular orasida 3-nashrda deyarli barcha tibbiy atamalar xitoycha belgilardagi so'zlar edi. Aksincha, 4-nashr butunlay o'zgartirildi. Terminlarning deyarli barchasi hangil (koreys tili) atamalari edi. 5-nashr ikkala shartni xitoycha belgilar va hangil tilidagi atamalarni qabul qildi. Tibbiyot terminologiyasining bunday katta o'zgarishi tufayli tibbiy atamalardan foydalanuvchilar juda noqulay ahvolga tushib qoldi.

Koreys tibbiyot terminologiyasi, o'z navbatida, juda dinamik – u doimiy ravishda kengayib, yangi atamalar bilan boyitilib borilmoqda, bu, shubhasiz, tibbiyotning fan sifatida faol rivojlanishi bilan bog'liq. Koreys tilining tibbiy terminologiyasini to'ldirishning asosiy usullari quyidagilardir:

- 1) chet tilidan o'zlashgan so'zlar
- 2) morfologik usul (chiqarish)
- 3) sintaktik usul (terminologik zanjirlarni shakllantirish)

Qarz olishning asosiy turlari sifatida fonetik qarz olish (fonetik moslashuv) va semantik qarz olish ajratiladi. Birinchi xilma-xillik xorijiy so'zning manba tiliga o'xshash fonetik shaklda olinishidir. Shuni ta'kidlash kerakki, fonetik qarzlarda orasida eng ko'p koreys tilida ilgari mavjud bo'lmagan eng katta tushunchalar guruhi:

1. shok (inglizcha) - 충격 - zarba;
2. allergie (nem.) - 알레르기 - allergiya.

Ko‘pincha koreyscha tibbiy atamalarning tarkibiy-semantikasi sintaktik tarzda shakllanadi. Bu “ism + ism” turiga ko‘ra iboralar shakllanishining analitik modeli bilan izohlanadi, bu yerda birinchisi ta’rif rolini o‘ynaydi, ikkinchisi esa aniqlangan so‘z vazifasini bajaradi. Oddiy hosilaviy atamalarni shakllantirish uchun affiks va suffikslardan foydalanish keng tarqalgan. Masalan, sinonimik affiks inkor so‘z yasovchilar:

1. 무 – “hech narsa, yo‘q”:

무증상 – asemptomatik ya’ni belgisiz

무통성 – og‘riqsiz

무미각- asosiy ta’im sezgilaridan birini yo‘qotish;

2. 비 – “emas-, bo‘lmagan-”:

비스테로 이드성 – steroid bo‘lmagan

비발효 - fermentatsiyasiz

Ikkilik qarama-qarshilikdagi affiks so‘z yasovchilar:

1) 고열 — yuqori harorat, isitma

고나트륨혈증 - gipernatremiya

고혈압 - gipertoniya

2) 저혈압 – gipotenziya, ya’ni past qon bosimi

저체온 – gipotermiya, ya’ni past tana harorati

저염소뇨 -gipoxloruriya.ya’ni past xlorli peshob.

Xulosa

Biz ushbu bitiruv malakaviy ishni tahlil qilib o‘rganishda “Tibbiyotga oid terminlar tahlili” mavzusi yuzasidan bir qancha xulosalarga keldik. Mavzuni o‘rganish jarayonida, eng avvalo shu kabi mavzularni tadqiq qilgan tadqiqotchi-mutaxassislar va ularning ishlari atroflicha o‘rganib chiqildi. Nafaqat o‘zbek va koreys tilida, balki butun dunyo xalqlar tilshunosligida ilm-fanning dinamik rivojlanishi tufayli yangi tushunchalarning ko‘payib borishi, leksika va terminlarning shakllanish jarayoni, rivojlanishi va funksiyasi kabi masalalarning yetarli darajada o‘rganilmaganligi yana bir bor o‘z isbotini topdi. Koreys tilida tibbiyotga oid terminlarni o‘rganish va tahlil qilish uchun birinchi navbatda terminalogiya va termin tushunchasi, uning turlariga to‘xtalib o‘tish zarurligi hisobga olinib umumiy terminalogiya bilan bog‘liq tarzda

termin va ularning turlari ko'rib chiqildi. Terminologiya – bu ma'lum bir soha bo'yicha shakllangan tizimli ta'lim muayyan xususiyatlarga ega bo'lgan muayyan qoidalardir. Terminologiyaning asosiy farqlovchi xususiyati fanlararolikdir. Terminologiyaning o'zagi yuqori darajadagi mavhumlik shartlaridir. Ushbu bitiruv malakaviy ishida aniq terminologik yo'nalish mavjud. Koreys tili grammatikasi elementlarini o'rgatish izchil ravishda tibbiy terminologiya asoslarini o'rgatishga qaratilgan. Talabalarga asosan nominatsiya uchun zarur bo'lgan bilim-ko'nikmalar o'rgatiladi - biotibbiyot va tibbiy tabiatning turli fanlari bo'yicha lotin atamasida maxsus tushunchalar belgilangan. Hozirgacha jahon tilshunosligida koreys tili umumiy atamashunosligidagi leksika muammolariga, ularning o'ziga xos xususiyatlari, ayrim semantik va struktur belgilari, tasniflanishi masalalariga ko'p koreys tilshunoslari o'z ilmiy tadqiqotlari orqali hissasini qo'shgan.

Mazkur bitiruv malakaviy ishida koreys tilidagi tibbiyotga oid leksikalar ilk bor tizimli ravishda tadqiq etildi. Koreys tili yo'nalishidagi talabalarga til va madaniyatni integrallashgan holda o'rgatishda tibbiyotga oid terminlar aniqlashtirildi. Ilk bor talabalarning tibbiyotga oid terminlari semantik jihatdan tasniflandi va ularning grammatik va leksik xususiyatlari tahlil etildi; ularning nutq jarayonidagi o'rni, mohiyati ochib berildi. Tibbiyotga oid terminlarning kelib chiqish tarkibiy tuzilishining o'ziga xos jihatlari tadqiq etildi, tibbiyotga oid tushunchalarning mazmun-mohiyatini tahlil qilindi. Koreys tilini o'qitishda tibbiyotga oid o'quv materiallarini tanlandi va tahlil qilindi. Bunga qo'shimcha tarzda, keyingi yillarda o'zbek tilshunoslari tomonidan koreys tilining leksikologiyasi va morfologiyasining ba'zi masalalari bo'yicha bir qator ilmiy ishlar bajarildi. Koreya tilining Janubiy Koreya versiyasining tibbiy atama tizimi tillararo o'zaro ta'sir natijasida til, leksik-tibbiy shakllanishining semantik va tarkibiy xususiyatlari fonetik, morfologik va leksik-sintaktik atamalar, darajalar, sinonimiya va metaforizatsiyaga boyligini o'rganadi ma'lum bir tilda yangi atamalarni shakllantirish usullarini ko'rib chiqildi. Fonetik koreys tibbiyot terminologiyasi, morfologik va leksiko-semantik darajalari, farqlari ochiladi, ingliz va rus tillari bilan solishtirildi. Ushbu bitiruv malakaviy ishi boshqa tadqiqot ishlaridan farqli o'laroq Koreya tibbiyoti va koreyadagi tibbiy hayot yanada ko'proq yoritib berilgan. Koreya kasalxonasi va shifoxonadagi bo'lim nomlariga alohida e'tibor berilgan. Va yanada batafsilroq ma'lumotlar berilgan. Chet tilidan o'zlashgan tibbiyotga oid terminlarning qo'llanilganlik darajasi ham kengroq yoritib berilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Akobirov S. Til va terminologiya. -T., 1968.
2. 의학용어집. 제1판. 1977. Словарь медицинских терминов. 1-ое изд. 1977.

3. 의학용어집. 제2판. 1983. Словарь медицинских терминов. 2-ое изд. 1983.
4. 의학용어집. 제3판. 1992. Словарь медицинских терминов. 3-е изд. 1992.
5. 의학용어집. 제4판. 2001. Электронный ресурс. URL: http://term.kma.org/medical_dic_/medical_dic_4th.aspx(дата обращения: 20.10.2021). Словарь медицинских терминов. 4-ое изд. 2001.
6. 의학용어집. 제5판. 2009. Электронный ресурс. URL: http://term.kma.org/medical_dic_/medical_dic_5th.aspx (дата обращения: 11.04.2021). Словарь медицинских терминов. 5-ое изд. 2009